

Književne novosti

Jadranski biseri. Balade in romance slovenskih morskih ribičev. Napisal A. Aškerc. — In zopet je šel v svet, da nabere novih zakladov, novih dragotin, da nam jih prinese in nas obogati ž njimi. Tako nas je navadil na svoje darove s pota, s hoje, da bodemo res nečesa težko pogrešali, ako bodemo vedeli, da je odšel, a se je vrnil praznih rok. Hodil je tja na sinje morje, potem pa je prišel in stopil pred nas z novimi baladami in romancami, ki so bile pokopane na dnu morja. Nismo vedeli, da imamo toliko te krasote. Priti je moral Aškerc, ta ne mirujoči pesniški duh, ki vedno išče novega življenja, novega sveta, in sicer najraje tam, koder se razprostira narodno sorodstvo. Malokateri pesnik slovenski je zrl tako daleč po svetu. Odprl je svojemu obzorju malone ves prosvetljeni svet, gotovo pa ves slovanski svet, zato pa je Aškerc pesnik širokega in visokega obzorja. Zrl pa je vse s svojimi očmi in zato so njegovi umotvori jasni in vedri in živi.

Kar so nam planine, gozdovi, polje in vse, kar živi na zemlji, to je Primorcu široko, nedogledno sinje morje. Gotovo je res, na drugačnih „tleh“ živi Primorec, slovenski ribič. Neizmerna morska površina mu je svet, dom. Drugače se tu živi, drugače na ravnini. Toda Primorec je odvisen od morja, od prirode; živi v drugačnem svetu, ali njegovo srce je enako našemu srcu. Morje mu je živ svet, morje ima srce in čuti kakor človek. Slovenski ribič ve, da vladajo v morju duhovi, zlobni in dobri. Od roda do roda se to pripoveduje. In vendar je ribiču morje ljubo domovje. Boji se ga, a ga vendar ljubi.

V ta primorski in morski svet je zrl pesnik. Živel je med slovenskimi ribiči, ki so mu pravili, kako se živi na morju, kako trd je ribiški kruh, koliko gorja čaka človeka na morju, kako so mu sovražni morski duhovi in da je sploh začetek in konec ribiškega življenja na morju. Odkrili so mu vse srčne tajnosti, ljubezenske razmere in rodbinsko življenje. Vse to pa v mičnih priprostih pravljicah. Ako bi nam pesnik vse to, kar je čul, le preprosto zapisal in nam tako ohranil te narodne zaklade, ki jih čuva rod za rod in ki bo njih rodbinska vez, morali bi mu biti hvaležni. Toda on je storil več. Izročil nam je te zaklade v večnotrajnem umotvoru svojem. Dragocenim zakladom je vdahnil svojo dušo in je s tem napravil vez, ki nas najtrdneje veže z našo sinjo Adrijo in s tamošnjim slovenskim narodom.

V plastičnih oblikah nam predočuje pesnik ljudi, a njih notranje življenje nam riše toli jasno in krepko, kakor da se je vse to vršilo že v pesnikovi duši. Več nego slovenski pedagog nam koristi Aškerc s svojimi pesnitvami, v katerih se slavita zvestoba in prijateljstvo v slovenskem domu, vrlini, ki sta steber ne samo rodbinske sreče, nego tudi narodove bodočnosti. Pesnik nam vceplja nazore, ki morajo biti podlaga zdravemu razvoju družine, in favno zato bodo te balade in romance mnogo vplivale na primorske Slovence. To je knjiga, ki ti govori iz duše, to je knjiga, ki je verna slika našega poštenega slovenskega ribiča, to je knjiga, ki naj bi prodrla do zadnje slovenske kože.

Aškerc je pesnik, ki ima srce in besedo za svoje nazore. V vseh svojih pesnitvah živi za svoje ideale. Najmanjši izmed teh idealov pa gotovo ni domovinska ljubezen. Četudi ne bi imel v mislih epizode s Čožoti, vendar treba priznati, da

se bode ljubezen do morja, do slovenskega morja še bolj utrdila v teh resnogledih možeh, ki so stražarji slovenskega morja, naše narodne posesti.

Pesnik nam je podaril bisere. Sezajmo po njih, naši so! Kdor jih je videl, ne bode se več ločil od njih.

Aškrčeve pesnitve ne potrebujejo priporočila. Nobeden zaveden Slovenec ne bi smel biti brez njih. Slatnarjeve izdaje so sploh lepe in okusne. Ako želimo, da književni proizvodi res dosežejo svoj namen, to je, da jih bode čital narod, potem skrbimo za narodne izdaje slovenskih pesniških del. Pridružujem se poročevalcu v „Edinosti“, naj bi „Družba sv. Mohorja“ skrbela za take izdaje, ker le ona bi najlaže popularizovala vse slovenske pesnike. Naši pesniki to zaslužijo, družba nam je to dolžna storiti, da slovenska knjiga res postane last kolikor mogoče širših slojev. Slovenski pesniki in pisatelji ne pišejo samo za nekatere kroge, nego za ves narod. Dozdaj je žal tako, da ravno najširši sloji nimajo prilike, uživati najboljše sadove slovenske književnosti.

Anton Trstenjak.

Ivan Macher: Prirodopis živalstva. (Konec.) Po vsej zasnovi, učni metodi in znanstveni vsebini pomeni nova knjiga velik, davno že potreben napredek napram stari, za svoj čas sicer izvrstni Erjavčevi knjigi. Ne tako po svoji opremi! Toda te krivde nam najbrže ni pripisovati pisatelju, marveč založniku; pisatelj je svojo dobro voljo pokazal s tem, da je izbral mnogo slik iz prekrasne Schmeilove knjige, toda radi obrabljenih klišejev so podane premračno in premalo življenja je v njih. Sliki 169. bi bilo dostaviti, da je izredno povečana.

Knjiga je torej sestavljena na popolnoma moderni podlagi, to je na biološki metodi, in sicer na oni razvojni stopnji, ki smo jo dosegli do danes v njej.

Ne smemo pa si prikrivati, da ima biološka metoda tudi svoje slabe strani v znanstvenem in pedagoškem oziru, ki jih bo moral vpoštovati bodoči razvoj te metode. S tem, da smo iz motrenja prirode z znanstvenega stališča ustvarili posebno fiksno učno metodo, smo si začrtali gotovo, determinirano pot pri opazovanju in razlaganju organizmov, po kateri hodi metodik tudi tedaj, kadar ta pot znanstveno ni več opravičljiva. Metodik uporablja to svojo kavzalno metodo tudi pri razlaganju lastnosti, o katerih nastanku in vzrokih znanost še nima nikakega ali še ne definitivnega odgovora; on kategorično zastavi svoj „zato, ker“ ali „zato, da“ tudi tam, kjer si o pravi kavzalni zvezi še nismo na jasnem. Razlaga potovanja slanikov k obalam za časa drstenja, utemeljevanje zimskega spanja mravelj, to so n. pr. nekatere biološko-metodiške pretiranosti, o katerih bi tudi marsikatera „varstvena barva“ vedela govoriti. Evo še en primer iz Schmeilove botanike! Zvonček ima po njegovi razlagi navzdol obrnjen cvet zato, da (sic!) se ne omoči cvetni prah v prašnikih, in vendar ve vsak deček, da raste tik zvončka spomladi rumena trobentica, ki moli svojo odprto cevko navpik v sinji zrak. O kavzalnih vezeh med organom in funkcijo si še v pre mnogih primerih nismo na jasnem in ravno sedaj se bije odločilni boj o veljavnosti mehanistiške ali vitalistiške kavzalnosti sploh.¹⁾

¹⁾ Primerjaj n. pr. F. Strecker: Das Kausalitätsprinzip der Biologie. Leipzig 1907. Adolf Wagner: Der neue Kurs in der Biologie, Stuttgart 1907. R. H. Francè: Das Kausalitätsprinzip der Biologie, Zeitschrift für den Ausbau d. Entwick.-gedank. 1907. Heft 8. O. Kohnstamm: Biologische Weltanschauung I. c. Heft 3. Max Verworñ: Prinzipienfragen der Naturwissenschaft, Jena 1905 i. t. d.

glavna snov, v zadnjih štirih tercinah pa konec, ki se v njem ponavlja ista misel dvakrat. Očitno je le to, da se da pesem razdeliti v dve enaki polovici; je li Prešeren to nalašč tako napravil, ne vemo. Tem bolj so vsi nadaljnji sklepi neplodna kombinacija. — Še bolj prisiljen je „arhitektonski obraz“ pesmi „Janezu Hradeckemu“, ki jo je pisatelj vso razkosal z odmori, prehodi itd., ki jih sploh ni. Tistih 26 trcin bi se dalo po vsebini razdeliti kvečjemu v te skupine: 3 + 7 + 6 + 7 + 3; niti o teh bi jaz ne trdil, da jih je Prešeren nalašč tako razvrstil. Žigon pa je hotel najti svojo arhitektoniko, ker jo je v „Uvodu“ Krsta pri Savici, ki ima slučajno tudi 26 tercin, takisto hotel najti uveljavljeno. V „Uvodu“ pa je postopal še bolj nasilno; kajti tu pri najboljši volji ni mogoče najti drugih skupin nego te-le: 4 + 5 + 9 + 6 + 2, torej brez vsake simetrije. Res trdi Žigon na str. 107., da mu je „vsebinska vkupnost“ kazala pot; a tega mu nihče ne verjame, kdor sam preštudira „Uvod“; ampak gosp. Žigon je hotel dokazati, da imajo vse omenjene tri pesmi čisto enako arhitektoniko (dasi ima pesem v spomin Čopu 2 tercini manj!); zato si je poiskal tako formulo, ki bi bila kolikor toliko veljavna za vse tri. Škoda za ves tak posel, ki bi bil brez koristi tudi tedaj, ko bi se bil posrečil. Pa se ni posrečil!

Zelo zanimivo je, kako umeva naš pisatelj „Krst pri Savici“. Najprej me je razveselilo, da se Žigon pridružuje moji trditvi v Zvonu 1905, da je Prešeren v znanem pismu le s sarkazmom trdil, da si hoče pridobiti naklonjenost duhovščine: zdaj, ko sva dva prišla vsak svojim potom do tega rezultata, se skoraj sme reči, da tista trditev, ki jo je položil naš „Zvon“ pred Prešernov spomenik, res stoji. — Ne morem pa se pridružiti Žigonovi obči razlagi „Krsta“, češ, da je vse v njem le simbol: boj s pogani je boj Pavškove klike s Prešernovo stranko, Ajdovski gradec je Prešernova trdnjava itd. Ko bi si pesem tako razlagali, slekli bi ji vso poezijo; a tega ne moremo: Prešeren govori o konkretnem gorenjskem rajju, nam riše z vso plastiko resničen boj, resnično ljubezen, pravo deklico i. t. d. Alegorija bi bila mnogo bolj umska, za ves svet manj srčna in ves notranji razvoj, tja do krščenja, bi bil absolutno neumljiv. Paralelnosti išče Žigon tudi v imenih, češ, paralelno po isto število zlogov in po iste vokale imajo imena: Avrelj = Kastelic, Droh = Čop, Čertomir = Prešerin. — No, Prešernu bi naposled kaj takega vobče res mogli prisojati; a v tem slučaju je to skrajno neverjetno; o notranjih razlogih sploh ne govorim, ali pomislimo: imeni Avrelj in Droh je dobil Prešeren v prav tej obliki v Valvasorju, ju torej ni mogel prikrajati za svoje namene; Čertomira pa si je v celoti izmislil in bi ga bil zato, če je hotel z njim označiti svoje ime, res mogel tako prekrstiti, da bi dobil iste vokale. Tega pa ni storil: saj Čertomir vendar nima (tu je Žigon trdil preveč!) istih vokalov kakor Prešerin! In vendar že od nekdanj ve vsak bralec, da v Črtomiru res igra Prešeren svojo lastno vlogo; paralelnega imena mu pa ni dal! Dal pa bi ga naj bil Avreliju in Drohu, ki ju omenja samo mimogrede v strogo historičnih prvih verzih? Ta supozicija je nemogoča! Vrhutega bi morali dobiti še drugih simbolov, če bi jih že tu nekaj imeli. Bogomila bi ne bila Bogomila in Blejsko jezero bi tudi kdove kaj drugega pomenilo; kaj bi bil Triglav, če je Ajdovski gradec „ajdovska“ družba Prešernova, kaj bi bil Bohinj i. t. d.? Zato moramo mirno konstatovati: do popolnega umevanja Krsta še nismo prišli in morda ne bomo prišli nikoli; da pa gorenja razlaga Žigonova na noben način ne more obstati, to je čisto sigurno. Potemtakem ni odveč, če nastopamo s svojimi razlagami preudarno in skromno, a ne kakor Žigon (str. 120.), ki pravi: „Toliko o Krstu za danes, ker sem sit dosedanjih

glavna snov, v zadnjih štirih tercinah pa konec, ki se v njem ponavlja ista misel dvakrat. Očitno je le to, da se da pesem razdeliti v dve enaki polovici; je li Prešeren to nalašč tako napravil, ne vemo. Tem bolj so vsi nadaljnji sklepi neplodna kombinacija. — Še bolj prisiljen je „arhitektonski obraz“ pesmi „Janezu Hradeckemu“, ki jo je pisatelj vso razkosal z odmori, prehodi itd., ki jih sploh ni. Tistih 26 trcin bi se dalo po vsebini razdeliti kvečjemu v te skupine: $3 + 7 + 6 + 7 + 3$; niti o teh bi jaz ne trdil, da jih je Prešeren nalašč tako razvrstil. Žigon pa je hotel najti svojo arhitektoniko, ker jo je v „Uvodu“ Krsta pri Savici, ki ima slučajno tudi 26 trcin, takisto hotel najti uveljavljeno. V „Uvodu“ pa je postopal še bolj nasilno; kajti tu pri najboljši volji ni mogoče najti drugih skupin nego te-le: $4 + 5 + 9 + 6 + 2$, torej brez vsake simetrije. Res trdi Žigon na str. 107., da mu je „vsebinska vkupnost“ kazala pot; a tega mu nihče ne verjame, kdor sam preštudira „Uvod“; ampak gosp. Žigon je hotel dokazati, da imajo vse omenjene tri pesmi čisto enako arhitektoniko (dasi ima pesem v spomin Čopu 2 tercini manj!); zato si je poiskal tako formulo, ki bi bila kolikor toliko veljavna za vse tri. Škoda za ves tak posel, ki bi bil brez koristi tudi tedaj, ko bi se bil posrečil. Pa se ni posrečil!

Zelo zanimivo je, kako umeva naš pisatelj „Krst pri Savici“. Najprej me je razveselilo, da se Žigon pridružuje moji trditvi v Zvonu 1905, da je Prešeren v znanem pismu le s sarkazmom trdil, da si hoče pridobiti naklonjenost duhovščine: zdaj, ko sva dva prišla vsak svojim potom do tega rezultata, se skoraj sme reči, da tista trditev, ki jo je položil naš „Zvon“ pred Prešernov spomenik, res stoji. — Ne morem pa se pridružiti Žigonovi obči razlagi „Krsta“, češ, da je vse v njem le simbol: boj s pogani je boj Pavškove klike s Prešernovo stranko, Ajdovski gradec je Prešernova trdnjava itd. Ko bi si pesem tako razlagali, slekli bi ji vso poezijo; a tega ne moremo: Prešeren govori o konkretnem gorenjskem rajju, nam riše z vso plastiko resničen boj, resnično ljubezen, pravo deklico i. t. d. Alegorija bi bila mnogo bolj umska, za ves svet manj srčna in ves notranji razvoj, tja do krščjenja, bi bil absolutno neumljiv. Paralelnosti išče Žigon tudi v imenih, češ, paralelno po isto število zlogov in po iste vokale imajo imena: Avrelj = Kastelic, Droh = Čop, Čertomir = Prešerin. — No, Prešernu bi naposled kaj takega vobče res mogli prisojati; a v tem slučaju je to skrajno neverjetno; o notranjih razlogih sploh ne govorim, ali pomislimo: imeni Avrelj in Droh je dobil Prešeren v prav tej obliki v Valvasorju, ju torej ni mogel prikrajati za svoje namene; Čertomira pa si je v celoti izmislil in bi ga bil zato, če je hotel z njim označiti svoje ime, res mogel tako prekrstiti, da bi dobil iste vokale. Tega pa ni storil: saj Čertomir vendar nima (tu je Žigon trdil preveč!) istih vokalov kakor Prešerin! In vendar že od nekdaj ve vsak bralec, da v Črtomiru res igra Prešeren svojo lastno vlogo; paralelnega imena mu pa ni dal! Dal pa bi ga naj bil Avreliju in Drohu, ki ju omenja samo mimogrede v strogo historičnih prvih verzih? Ta supozicija je nemogoča! Vrhutega bi morali dobiti še drugih simbolov, če bi jih že tu nekaj imeli. Bogomila bi ne bila Bogomila in Blejsko jezero bi tudi kdove kaj drugega pomenilo; kaj bi bil Triglav, če je Ajdovski gradec „ajdovska“ družba Prešernova, kaj bi bil Bohinj i. t. d.? Zato moramo mirno konstatovati: do popolnega umevanja Krsta še nismo prišli in morda ne bomo prišli nikoli; da pa gorenja razlaga Žigonova na noben način ne more obstati, to je čisto sigurno. Potemtakem ni odveč, če nastopamo s svojimi razlagami preudarno in skromno, a ne kakor Žigon (str. 120.), ki pravi: „Toliko o Krstu za danes, ker sem sit dosedanjih

čenč o njem*... Oblastna beseda se je maščevala na lastnem očetu! — Res škoda, da mnogo lepih podrobnosti izgine v neporabni navlaki.

Dostavek. Med tem je izšel Zbornik za leto 1907. V njem nadaljuje gospod pisatelj svoja raziskavanja, in sicer glede „gazel“. Žal, da se še tudi zdaj ni povsem okanil neprikladnega preklanja po sodelavcih. Inače pa radi priznavamo g. pisatelju zasluge za njegovo izredno trudoljubivost in uglobitev v snov; zagotavljen mu je posredni uspeh njegovega minucioznega dela

Dr. Jos. Tominšek.

Izbor iz dr. Štrekljevih jezikoslovnih razprav. — Še nedavno so veljali Slovenci za narod jezikoslovcev, zlasti slavistov, in naši listi so imeli jezikoslovnim razpravam širom odprte predale. Zdaj je naše jezikoslovje postavljeno v skromen kotiček, celo starosta med jezikoslovci, učenik o. Stanislav Škrabec, je krenil v svojem „Cvetju“ na druga polja. Neomajan in vedno delaven pa zavzema dr. K. Štrekelj svojo stolico. Njegovo torišče je razlaga besed in na tem polju ne vem, kdo bi mogel ž njim tekmovati. Njegove tozadevne razprave se včasih kar vrsté; ugodno za nas Slovence je, da se tičejo izvečine naše slovenske jezikovne posesti, ki je, ne da bi se mi tega zavedali, zelo zanimiva zato, ker je vrinjena med več tujih jezikovnih življev. Dr. Štrekelj nam odpira okenca v jezikovni panorami; škoda pa je, da rezultati njegovih študij niso širšemu občinstvu pristopni, in zato bi bilo umestno, da bi jih kdo, najbolje avtor sam, zbral in izdal v priročni obliki. — Mi opozarjamo le na to in ono.

Leta 1905. je izdal v „Archivu“ pod naslovom „Slavische Wortdeutungen“ svojo razlago 16 skupin besed; med njimi so tudi te-le slovenske besede: ošaben (= tisti, ki zavrača kako jed; od staroslov. ošajati = zdržati se), kurec (kurica), loza, tvesti = tvezen (iz [o]t-vesti, kakor n. pr. drešiti iz [o]drešiti), žleb, klanec.

L. 1906. je izšla v „Archivu“ Štrekljeva zelo obširna razprava „Vermischte Beiträge zum slavischen etymologischen Wörterbuch“. Tu je nagrmedenega zelo mnogo ne le etimološkega, ampak tudi folklorškega in kulturno-zgodovinskega gradiva; saj mora etimolog pri razlagi besed posegati tudi vedno v življenje. Govori se v tem spisu n. pr. o tehle besedah: bedak (je slovanska tvorba od „beda“, ni po italijanskem: „bedano“), burka (od lat. burrula), burkati (od „burja“), ospice, osepnice (od „sipati“, ker se koža lušči), soha, struna (pravzaprav = konjska žima), trag (= sled, prim. hrv. „natrag“) je soroden latinskemu „tergum“ = hrbet in natrag odgovarja nemškemu zu-rück in angleškemu back = nazaj, umor = utrujenost in umor = usmrčenje sta prvotno isti besedi, kolajna je iz furlanskega: golaine, lovor ni neposredno iz lat. laurus (ampak iz milansko italijanskega lavor), lorbek ni iz nemškega Lorbeer, ampak iz ital. orbacca (= lauri bacca), pinja je iz furl. pigne, urbas je nemški Fürbaß Fürfuß — Vorfuß. — Pri razlagi besede (str. 510.) cander in candra (= cunja, vlačuga) dokazuje Štrekelj čisto prav, da se nahajajo podobne besede v bližnjih nemških narečjih; iz lastnega morem pripomniti še tole: na Koroškem v gornji Labodski dolini (onostran Wolfsberga) se rabi beseda „čodrat“ („tschodrat“) v pomenu kuštrav; zapisal sem si ondi tole popevko: „Die čodraten Dirmdlan g'hören alle glei mein; und jetzt wollen halt alle glei čodrat sein.“ — Štajerska oblika „drujga“ je na str. 518. vsekakor prav razložena po haplologiji iz „drugaga“; narečje v Bočni pozna obliko dru'ga“. Jako dobro je (str. 510.) razloženo koroško „štekanje“ iz okrajšanega vidiš (viš, vš, š) in kazalnega zaimka.

„Časopis za zgodovino in narodopisje“ je prinesel l. 1906. dr. Strekljevo „Razlago nekaterih krajevnih imen po slovenskem Štajerju“. Tu so med drugim pojasnjena tale imena: Arlica je pravzaprav Orlica; zaradi širokega pohorskega *o* je nastala oblika Arlica prav tako kakor Velika Kapa namesto pravilne Velike Kope. Braslovče so po Štrekljevem mnenju nastale najbrž iz slovenskega osebne imena Braslav, od tega Braslovec, nadalje nomin. pl. Braslovčane i. t. d. (str. 45.). Zajčki klošter nima nič opraviti niti z zajci, niti z nemškim Seits-em (t. j. Seifriedom), ampak „beseda je popolnoma slovenska“ (str. 64.), t. j. slovenske Žiče, ki se strinjajo s srbskim imenom Žiča, takisto slavnim samostanom; Žiča pa je Žitčeva vas, t. j. Žitkova vas, torej posestvo moža, zvanega Žitek ali Žitko. — Želeti je, da bi učeni gospod i nadalje tako uspešno razlagal naša krajevna imena.

Dr. Jos. Tominšek.

Nazor Vladimir: Krvavi dani. Historijski roman iz istarske prošlosti. (Zagreb, 1908. Nakladom hrvatske knjižare L. Klein, 271 strani, cena 1 K 50 h.). — Cesar in Benečani so se pogodili v Madridu l. 1615: „Uzpostaviti stare mejaše! Razorožiti in razgnati po svetu Uskoke senjske! Prognati jih iz vseh kul (trdnjav) in sežgati jim vse ladje! In ukoriti besnega uskoka Ivana Sinkovića!“ Za težko rano umirajoč, pa vpraša Sinković: „Je li vse to mogoče? A naš znoj? A naše solze in krv naša? Za koga smo jo lili? Kdo je potolkel neprijatelja pri Žavlju? Kdo ga je odbil od Tinjana, Pična in Pazina? Kdo je krv lil na Krasu in okoli Gradiške? Ne trebajo nas več in sedaj nas hočejo tirati ko zverjad!“ Torej snov iz jugoslovanske tragedije o žrtvi in požrtvovalnosti! Baš tako, kakor je bil plačan Jelačić in kakor je minister Gregor hotel poplačati Krpana! Avstrijsko Istro so imeli v oblasti nemški in italijanski plemiči; s svojih gradov v Vranji, Pazu, Kozljaku i. t. d. so kruto mučili kmete in zatrli v njih vso veselo voljo za delo. L. 1596. se je vrnil iz Senja, kjer se je z Uskoki bojeval zoper Benečane, na grad svoje matere v Lupoglav v Istri mladi Ivan Sinković. Želel je vlastelinstvo istrsko združiti za boj zoper Benečane, a skoro se je uveril, da je zaman ta poskus radi popolne moralne anarhije te tuje gospode; sam je zdajci začel misliti, da bi postal „kralj malega kraljestva“ od Krasa doli do morja, a v tej težnji je zadel ob mogočno obitelj grofov Barbov; v njegovo borbo z Barbi je posezala grofica Klelija, jaka ženska, ki ni hotela samo roditi otrok, ampak s svojo strastjo v možeh buditi tudi polet in zanos. Za ozadje služijo v tej sliki boji Hrvatov in Slovencev s Turki (Sisek 1593), zadnji svit protestantizma in italijanska renesansa. Da bi nam le glavni junak Sinković nastopal malo bolj! Težko nam je v njem videti posebljenost uskoške sile; pisatelj hoče, naj bi bil Sinković junak, a Sinković ga — rekel bi — ne sluša. Le na vnanje družji Sinković vse dogodke romana. Modern element ima v sebi, ko se zavzema za seljaka, hoteč ga rešiti suženjske pokornosti napram vlastelinom — kmetje pa so počeli majati z glavami, so ga nepoverljivo gledali, ker so se bali nove prevare, ter končno izjavili, naj ostane vse pri starem. Sinković je mislil o vzrokih tega robskega mišljenja kmetskega ljudstva: „Narod bo propadel in podivjal, nesvesten svoje moči in svojih pravic. Postal bo mlitav in strašljivec; moral bo varati, vse kriti, vsakomur se prilizovati, nikomur zaupati. Prisiljen je ta jadni narod, da postane kukavica, da uduši prirojeni mu ponos, samo da popolnoma ne propade. Drugače je v hrvatském Primorju in Dalmaciji. I tam kmet obdeluje zemljo in vzdržava vlastelina, ali Turcin navaljuje in gospodar vodi moštvo v boj; budi se čut za junastvo, za skupno obrambo, za sveto vero in zlato svobodo: ponos klije in kipi v vsakem srcu; kipi narodni in osebni ponos, ki ga budi zgled, ki ga zažigajo priče in guslarjeve

pesmi. A kako je vse tužno in jadno, pobito in izmučeno v rodni nam Istri!* Razen Sinkovića so z narodom župnik boljanski in menihi pavlinci čepiški. Kdor išče resnice in pravice, tistemu je neprijetno, če pisatelji v svojem narodu vidijo same anjele, v tujem narodu samo zlobo. Nazor se je izognil takemu očitku; zakaj tudi med tujimi vlastelini prikazuje enega poštenjaka, kristjana, starega grofa Frana Barba, luteranskega samotarja na belajskem gradu. — Zgodovina Istre je tesno zvezana z zgodovino Kranjske, a nam je prav neznana. Nazor, rodom Dalmatinec, profesor v Kopru, nam razsvetljuje to tmino. Naslov „Krvavi dani“ (prim. istega pisatelja „Krvavo košuljo!) pač ni primerno izbran.

Dr. Fr. Ilešič.

Upodabljavača umetnost

Slovenska moderna umetnost, pomen razstav in kritik. (Dalje in konec.) Za moderno smer je zlasti treba natančno proučevati naravo, vendar je podajati kompozicije le v velikih potezah, ne prenadrobno, da se ne pogubi pravi vtisk, tehnika pa se lahko uporablja bolj svobodna, individualna.

Glavni pogoj za to svobodno umevanje in izražanje narave pa je temeljita izobrazba (sigurnost v risanju, skladnost) in bistro, razborito opazovanje.

Umotvori, ki so izdelani na podlagi teh umetniških momentov, si pribore popolno veljavo v prikladnih razstaviščih.

Kar se tiče razstavnih prostorov, je neogibno potreba, da se v njih lahko uravnava svetloba, kakor je primerno in v prilog razstavljenim predmetom. Prostori pa tudi ne smejo biti preobloženi, da predmeti ne vplivajo neugodno drug na drugega.

Vse to je uvaževati, da se popolnoma uveljavi umotvor in napravi vtisk, ki si ga želi umetnik.

Zato je docela opustiti v tem listu že grajano razvado, razstavljanje v izložnih oknih, v katerih ni mogoče urediti ugodne razsvetljave in postaviti predmetov v primerne razdalje.

Največjega pomena je pa kritika.

Dandanes se razstavlja vse v razložbah. In kritike? Kritike so ponajveč brez pravega jedra, brez vsake umetniške podlage — sama hvala. Ni torej čuda, da se izpozabi ta in oni, pa smatra vse, kar napravi, za nedosežno umetniško in razstavlja samozavestno brez meje. Tako hvalisanje je pogubno razstavljalcu in občinstvu. Kritike naloga je marveč, opozarjati na nedostatke, na napake. Žalibog so nekateri umetniki in tudi občinstvo krivega mnjenja, da hoče kritika tega in onega umetnika uničiti. Kritika z umetniškega stališča je v javnosti le opomin, popravek napak, ki jih umetnik, izvršujoč delo, niti zapazil ni, ker je bil tedaj preveč zatopljen v svoje snovanje.

Za stvarno kritiko bodi vsak previden in nedomišljav umetnik le hvaležen! Listi, ki priobčujejo take kritike, širijo okus med ljudstvo in pospešujejo pravi razvoj umetnosti. Vsa čast torej takim publikacijam; želeti bi le bilo, da bi se umetniška kritika še bolj gojila.